

Hoe we het groeiende tekort aan leerkrachten Nederlands kunnen wegwerken. Studiedag Neerlandistiek (KANTL Gent, 11 oktober 2019).

Jordi Casteleyn, Universiteit Antwerpen

Als verantwoordelijke voor Didactiek Nederlands en Didactiek Nederlands aan anderstaligen (Universiteit Antwerpen) wil ik in deze bijdrage focussen op hoe we ervoor kunnen zorgen dat er voldoende leerkrachten Nederlands zijn. Momenteel worstelen bepaalde scholen om vacatures voor leerkrachten Frans in te vullen, maar binnen enkele jaren zullen we onvermijdelijk met een tekort aan leerkrachten Nederlands geconfronteerd worden.¹

Ik wil mijn bijdrage aan de hand van drie citaten structureren.

“Iedereen wil leraar Nederlands worden, maar niemand wil Nederlands studeren”

In dezelfde week dat de olympiade voor Nederlands gelanceerd werd om de academische studie van het Nederlands opnieuw aantrekkelijk te maken, pleitten de Vlaamse universiteiten voor campagnes om wiskunde “weer sexy te maken”. Er zijn minder studenten neerlandistiek, maar blijkbaar ook minder studenten wiskunde. Wat studeert men dan wel nog? De aantallen studenten in het hoger onderwijs zijn de laatste jaren gestegen, je kan je dus afvragen in welke studierichtingen al die extra studenten verstopt zitten.

Volgens mij is taal nog nooit zo’n populaire studiekeuze geweest als vandaag. Veel jongeren kiezen voor richtingen waar taal centraal staat (bijvoorbeeld, psychologie, rechten, management, sociologie). Op de studiedag vertelde een leerkracht Nederlands dat zijn leerlingen alles willen weten over hoe kinderen taal leren, maar dit thema valt eerder binnen het domein van de psychologie en onderwijskunde dan binnen de neerlandistiek. Bovendien zijn de toekomstkansen voor een student neerlandistiek veranderd. Twintig jaar geleden kon men nog beweren dat je na een studie neerlandistiek een carrière bij de VRT-nieuwsredactie kon ambiëren, maar nu moet je tijdens de sollicitatierondes voor radiojournalist wedijveren met studenten journalistiek die al een radioprogramma gemaakt hebben. Ik vind dat we de achttienjarigen van vandaag niet kunnen verwijten dat ze hun dromen najagen en dus een directere route naar hun droomjob kiezen.

Hoe kunnen we ervoor zorgen dat meer studenten voor neerlandistiek kiezen? Het schoolvak Nederlands mag alvast geen propaganda-instrument worden voor de academische studie van het Nederlands. De leerdoelen van dit vak liggen ergens anders. Ook is het een strijd die niet gewonnen kan worden. De leerlingen zitten meer in andere lessen dan in de les Nederlands. Hoewel steeds minder studenten voor neerlandistiek kiezen, valt het mij wel op dat er veel interesse is om leraar Nederlands te worden. Bij de start van de educatieve master kregen we veel aanvragen binnen om vakdidactiek Nederlands te volgen, maar deze studenten (bijvoorbeeld, masters Rechten en Cultuurwetenschappen) beantwoorden momenteel niet aan de vereiste toelatingsvoorwaarden.

---

¹ Voor meer informatie over het groeiende lerarentekort (en over hoe dit onvermijdelijk is) verwijs ik graag naar de blogpost van Pedro De Bruyckere, <https://pedrodebruyckere.blog/2018/12/04/waarom-het-lerarentekort-in-vlaanderen-voorlopig-enkel-zal-toenemen/>

“Leraar Nederlands worden kan niet zonder de studie van het Nederlands”

Vakdidactiek Nederlands is een boeiend wetenschappelijk domein, maar soms durf ik het wel als de straathond van de neerlandistiek te bestempelen. Bij vakdidactiek nemen we namelijk thema's uit de neerlandistiek, vervormen we die zodat die in de praktijk toegepast kunnen worden, en controleren we via statistische methodes de effectiviteit van deze interventies. Zo zijn er al talrijke studies uitgevoerd over hoe we adolescenten kunnen leren om beter te schrijven. Op basis hiervan kunnen we drie richtlijnen voor effectief schrijfonderwijs formuleren: 1) directe instructie geven over hoe leerlingen schrijfstrategieën kunnen inzetten (liefst via modeling, namelijk “I do - we do - you do”, 2) schrijven en lezen integreren om belangrijke kenmerken van schrijven te bestuderen, en 3) evaluaties van schrijfproducten gebruiken om schrijfonderwijs en feedback te verbeteren. Deze richtlijnen staan hier volgens grootte van effectiviteit gerangschikt (van groot naar klein dus), en komen overeen met de drie manieren om naar het schoolvak Nederlands te kijken: 1) vakdidactiek, 2) vakkennis, en 3) pedagogie. Een goede leraar Nederlands kan deze invalshoeken allemaal inzetten, want ze zijn allemaal effectief en waardevol, geen enkele kan verdwijnen. De laatste meta-analyse van Hattie toont ook aan dat “teacher subject matter knowledge” en “initial teacher training programs” beide een positief effect op het leren van de leerlingen hebben².

Kortom, een goede leerkracht Nederlands is een expert in vakdidactiek, vakkennis én pedagogie. Het is een én-én-verhaal, geen of-of. Ook passie is niet voldoende. Voor andere beroepen zoals chirurgen aanvaarden we ook niet dat passie het enige criterium is.

Het is dus verontrustend voor de kwaliteit van het schoolvak Nederlands dat steeds minder studenten voor neerlandistiek kiezen. Een goede leerkracht Nederlands heeft namelijk die goede vakkennis nodig, anders kan die bijvoorbeeld bij de lessen schrijven slechts op halve kracht werken.

“Gelet op de verminderde belangstelling voor talenopleidingen en de opleidingen Nederlands in het bijzonder moet een Actieplan Talen zorgen voor voldoende instroom in deze richtingen.” (Vlaams regeerakkoord p. 41)

Een complex probleem vraagt om een oplossing met diverse facetten. Als we de dalende leesvaardigheid van de leerlingen willen aanpakken, mogen we ook niet denken dat één actie een diep geworteld probleem kan oplossen. Hopelijk wordt dit actieplan dus niet tot een promotiecampagne beperkt. Willen we trouwens studenten neerlandistiek die door één promotiecampagne verleid kunnen worden? Is het net niet de bedoeling om hen tot kritische denkers op te leiden?

Ik zou er dus voor pleiten om de centen van dit actieplan op een alternatieve manier te spenderen. We hebben dringend nood aan goede leerkrachten Nederlands, en we kunnen hopen op een stijging in het aantal studenten neerlandistiek, maar we zijn ten eerste niet zeker of die studenten allemaal leerkracht willen worden, en ten tweede is deze lichter ten vroegste binnen vijf jaar klaar om de arbeidsmarkt te betreden. Bedenk daarom een liever een nieuwe opleiding voor ‘echte’ zij-instromers (bijvoorbeeld, masters Rechten) die uit meerdere jaren bestaat en die vakdidactiek, vakkennis én pedagogie integreert. De huidige educatieve master talen lijkt op dit voorstel, maar voor de meeste zij-instromers is dit een onhaalbare kaart. Als je een ander diploma dan neerlandistiek hebt, moet je eerst een volledig academiejaar neerlandistiek volgen voordat je met de educatieve master talen kan starten. Bijna niemand heeft de financiële luxe om zich twee jaar vrij te maken om zich te heroriënteren. Organiseer liever een opleiding voor deze specifieke doelgroep. Geef hen drie jaar lang een voltijdse aanstelling in een school, maar eis dat ze minstens 1 dag per week zich professionaliseren in de drie kerndomeinen van een leerkracht Nederlands. Geef ze niet

---

² <https://visible-learning.org/wp-content/uploads/2018/03/VLPLUS-252-Influences-Hattie-ranking-DEC-2017.pdf>

hetzelfde diploma als een educatieve master talen, maar creëer dus een nieuwe entiteit. Is dit een ideaal scenario? Neen, uiteraard niet. Liever willen we leerkrachten die eerst een volledige studie neerlandistiek afgerond hebben, maar veel andere oplossingen liggen er nu niet op tafel. Momenteel organiseren wij een masterclass Didactiek Nederlands voor leerkrachten Nederlands die een beperkte opleiding gekregen hebben. Drie jaar geleden hebben we dit initiatief opgestart, en sindsdien zijn de sessies telkens uitverkocht, 30 leerkrachten per sessie, drie sessies per jaar. De nood is dus hoog. Natuurlijk is dit geen voorbeeld van een perfecte professionalisering voor een leerkracht Nederlands (het is slechts een dag; we focussen enkel op vakdidactiek, en dus niet op vakkennis; enzovoort), maar de overheid zou via het actieplan zulke initiatieven kunnen stimuleren en een duidelijker vorm geven.

Tot slot

Kortom, hoe zullen we reageren op het onvermijdelijke tekort aan leerkrachten Nederlands? Wat zullen we doen met die master Rechten die leraar Nederlands wil worden? Momenteel mag die niet de vakdidactiek Nederlands volgen, maar door het lerarentekort zal die binnenkort wel voor de klas als leraar Nederlands staan. Liever deze gemotiveerde persoon dan helemaal niemand, zullen veel directies redeneren. Zullen we weigeren om die master Rechten/leerkracht Nederlands te ondersteunen? Willen we de richting van Nederland uitgaan waar leerkracht-assistenten zonder diploma hoger onderwijs ingezet worden om leerlingen te begeleiden? Nochtans weten we dat een rijk taalaanbod essentieel voor de ontwikkeling van de leerlingen is, en dat deze leerkracht-assistenten dit niet kunnen garanderen. Een complex probleem vraagt om een oplossing met diverse facetten. Een promotiecampagne om studenten voor de academische taalopleidingen te werven zal niet voldoende zijn. Misschien is een nieuwe opleiding leerkracht Nederlands voor zij-instromers een nieuwe interessante piste.

Selectie aan referenties

- Casteleyn, J., & Vanhooren, S. (2018). Leren lezen in Vlaanderen. Van aankomende kredietcrisis naar duurzame oplossingen. *TORB - Tijdschrift voor Onderwijsrecht- en beleid*, 1-2, 83-89.
- Graham, S., Bruch, J., Fitzgerald, J., Friedrich, L., Furgeson, J., Greene, K., Kim, J., Lyskawa, J., Olson, C.B., & Smither Wulsin, C. (2016). *Teaching secondary students to write effectively* (NCEE 2017-4002). Washington, DC: National Center for Education Evaluation and Regional Assistance (NCEE), Institute of Education Sciences, U.S. Department of Education. Opgehaald van <http://whatworks.ed.gov>
- Merchie, E., Tuytens, M., Devos, G., & Vanderlinde, R. (2015). *Indicatoren voor de effectiviteit van professionaliseringsinitiatieven*. Gent: Universiteit Gent.
- Onderwijsinspectie (2018). *De PIRLS-resultaten 2016: (Re)actie(s) van de onderwijsinspectie*. Opgehaald van <https://www.onderwijsinspectie.be/sites/default/files/atoms/files/Reactie%20onderwijsinspectie%20op%20PIRLS-resultaten%202016.pdf>
- Trioen, M., & Casteleyn, J. (2018). *Extra kansen voor nieuwkomers: Wat werkt in leesonderwijs aan laaggeletterde anderstalige jongeren? Een praktijkgids voor lesgevers*. Antwerpen: Universiteit Antwerpen. Opgehaald van uantwerpen.be/extra-kansen